

**Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie
Wydział Regionalnej Polityki Rynku Pracy**

**SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA
JAKO FORMA
DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ**

Warszawa 2015

Spółdzielnia socjalna jako forma działalności gospodarczej

Opracowanie:
Blanka Krasuska
Jolanta Szafrńska
Grzegorz Bodzioch
Agnieszka Sobieska

Publikacja bezpłatna

Wydanie trzecie

Spis treści

Wstęp

1. Charakterystyka spółdzielni socjalnej
 - 1.1. Definicja i cele spółdzielni
 - 1.2. Założyciele i członkowie spółdzielni socjalnej
 - 1.3. Działalność spółdzielni socjalnej
2. Założenie spółdzielni socjalnej
 - 2.1. Etapy zakładania spółdzielni socjalnej
3. Źródła finansowania spółdzielni socjalnej
4. Dobre praktyki

Podsumowanie

Przepisy regulujące działalność spółdzielni socjalnej

WSTĘP

Spółdzielnia socjalna to ogromna szansa dla osób zaliczanych do grup defaworyzowanych. Jest propozycją skierowaną przede wszystkim do osób bezrobotnych, bezdomnych, uzależnionych, chorych psychicznie, uchodźców czy niepełnosprawnych, które z różnych względów nie chcą lub nie są w stanie samodzielnie podejmować działalności gospodarczej. Chcą natomiast podjąć wspólne, grupowe działania gospodarcze, rozłożyć i ograniczyć ryzyko prowadzenia własnego biznesu, realizując również cele społeczne.

Samo tworzenie spółdzielni socjalnej to proces mający swoją specyfikę i znaczenie, odbiegający od uruchomienia zwykłej firmy. Inicjatywa powstania spółdzielni socjalnej, jako modelu podmiotu ekonomii społecznej, to z reguły realizacja potrzeb zatrudnieniowych osób tworzących spółdzielnię, przy instytucjonalnym wsparciu organizacji pozarządowych, samorządu, służb zatrudnienia, instytucji pomocy społecznej.

Wybór obszaru działalności gospodarczej jest w większości spółdzielni socjalnych podyktowany umiejętnościami, jakimi dysponują założyciele i pracownicy spółdzielni. To, czym głównie spółdzielnie socjalne różnią się od podmiotów komercyjnych, to bardzo silne ukierunkowanie swojej działalności na realizację celów społecznych. Funkcjonowanie spółdzielni socjalnej nie jest podporządkowane w nadrzędnym stopniu kryteriom zyskowności, efektywności ekonomicznej i konkurencyjności. Działalność spółdzielni ma charakter innowacyjny, ponieważ potrafi pogodzić bardzo odmienne i z pozoru sprzeczne cele takie jak: zysk i działalność rynkowa, z celami społecznymi: wsparcie grup defaworyzowanych i podmiotowością człowieka.

Rozdział 1

CHARAKTERYSTYKA SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

1.1. Definicja i cele spółdzielni socjalnej.

Spółdzielnia socjalna została pomyślana jako podmiot ekonomii społecznej, czyli jako instytucja, która prowadzi działalność łącząc cele gospodarcze i społeczne. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.), stwarza podstawy prawne do prowadzenia wspólnego przedsiębiorstwa osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, którym szczególnie trudno byłoby rozpocząć i prowadzić działalność gospodarczą samodzielnie. Członkowie spółdzielni socjalnej tworzą dla siebie

miejsca pracy, zapewniając dochód sobie i swoim rodzinom, a poprzez wspólne działania zmieniają siebie i środowisko w którym żyją – tworzą coś, co staje się ich wspólnym dobrem, za co są odpowiedzialni. W tym celu muszą współpracować, ucząc się podtrzymywania więzi międzyludzkich, odnajdywania się w rolach społecznych. Zdobywają również umiejętności, które w przyszłości mogą pozwolić na samodzielność zawodową.

Spółdzielnia socjalna powstaje zatem i działa ze względu na dwa podstawowe cele. Jednym jest wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa, a drugim włączenie spółdzielców w życie społeczne i zawodowe, odbudowanie ich umiejętności tworzenia i podtrzymywania relacji zarówno w pracy, rodzinie, jak i w społeczności lokalnej.

O szczególnym charakterze spółdzielni socjalnej decydują:

- typ osób, które mogą założyć spółdzielnię,
- osobista praca członków jako podstawa działalności spółdzielni,
- cele społeczne tj.: społeczna i zawodowa reintegracja członków („definiowana przez art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych jako „odbudowywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu oraz odbudowywanie i podtrzymywanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy”).

Podsumowując, można byłoby powiedzieć, że ***spółdzielnia socjalna jest zrzeszeniem osób, w znacznie mierze zagrożonych wykluczeniem społecznym, które wspólnie, w oparciu o osobistą pracę, prowadzą przedsiębiorstwo i realizują cele społecznej oraz zawodowej reintegracji.***

Spółdzielnia socjalna podlega tym samym przepisom co przedsiębiorstwa, m.in. prawu pracy, ustawie o rachunkowości, prawu podatkowemu, itd. Prowadzi działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego i za swoje zobowiązania odpowiada całym majątkiem.

1.2. Założyciele i członkowie spółdzielni socjalnej.

Członkami spółdzielni socjalnej mogą zostać osoby zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Ustawa wymienia grupy takich osób, jednak krąg tych, które mają prawo powołać spółdzielnię (zostać założycielami), jest mniejsza od tych, które mogą przystąpić do spółdzielni już zarejestrowanej i działającej. Członkami spółdzielni socjalnej są zarówno jej założyciele (z chwilą zarejestrowania spółdzielni), jak i osoby przystępujące do spółdzielni, która już istnieje.

Osobami, które mogą stworzyć spółdzielnię socjalną są osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, marginalizacją, mające pełną zdolność do czynności prawnych (nie są niepełnoletnie i nie są całkowicie ubezwłasnowolnione):

- 1) **bezrobotne**, zgodnie z art.2 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (zaświadczenie z PUP),
- 2) osoby wymienione w art. 1 ust. 2 pkt 1-4, 6 i 7 Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, czyli osoby:
 - a) **bezdomne**, realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej (zaświadczenie z OPS),
 - b) **uzależnione od alkoholu**, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego (zaświadczenie z zakładu leczenia odwykowego),
 - c) **uzależnione od narkotyków**, lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej (zaświadczenie z zakładu opieki zdrowotnej),
 - d) **chore psychicznie**, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego (zaświadczenie z zakładu opieki zdrowotnej),
 - e) **zwalnianie z zakładów karnych**, mające trudności w integracji ze środowiskiem (zaświadczenie z OPS),
 - f) **uchodźcy** realizujący indywidualny program integracji, rozumieniu przepisów o pomocy społecznej (zaświadczenie z powiatowego centrum pomocy rodzinie),
 - g) **które podlegają wykluczeniu społecznemu** i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.
- 3) **niepełnosprawne**, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (orzeczenie o stopniu niepełnosprawności).

Spółdzielnię socjalną może założyć grupa minimum 5 osób. Liczba członków nie może przekroczyć 50 osób. Wyjątek stanowią spółdzielnie socjalne, które powstają z przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych. W ich przypadku ilość członków nie jest ograniczona. W trakcie istnienia i działalności spółdzielni socjalnej liczba jej członków może ulec zmianie. Osoby, które zakładały spółdzielnię nie muszą w niej działać przez resztę swojego życia zawodowego. Także ktoś spoza spółdzielni może chcieć zostać jej członkiem. Ważne, żeby liczba członków nie spadła poniżej 5 osób i nie przekroczyła

50 osób. Jeśli spółdzielnia liczy więcej niż 15 członków, musi powołać radę nadzorczą. Jeśli mniej, wówczas funkcję rady nadzorczej pełni Wolne Zgromadzenie, gdzie każdy członek spółdzielni ma prawo kontrolowania jej działalności, a głos każdego jest tak samo ważny, bez względu na wysokość udziałów.

Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć:

1) osoby fizyczne:

- zagrożone wykluczeniem społecznym, należące do grup mogących założyć spółdzielnię (wskazane powyżej),
- zagrożone wykluczeniem społecznym, należące do grup mogących założyć spółdzielnię, ale posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych,
- fachowcy/specjaliści – osoby spoza grup zagrożonych wykluczeniem społecznym; pod warunkiem jednak, że ich praca na rzecz spółdzielni wymaga szczególnego rodzaju kwalifikacji, których pozostali członkowie spółdzielni nie mają. Liczba tych osób nie może przekroczyć 50% ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej.

W przypadku osób fizycznych, członkowie spółdzielni socjalnej i spółdzielnia mają obowiązek pozostawania ze sobą w stosunku pracy. Między spółdzielnią a członkami powinna być podpisana spółdzielcza umowa o pracę.

2) osoby prawne:

- organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościelne osoby prawne.

Osoby prawne, po założeniu spółdzielni socjalnej, mają obowiązek zatrudnienia co najmniej 5 osób w terminie 6 miesięcy od zarejestrowania w KRS.

1.3. Działalność spółdzielni socjalnej.

Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków, która służy społecznej i zawodowej reintegracji jej członków.

Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo – kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r.

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późniejszymi zmianami), np. w zakresie pomocy społecznej, usług socjalnych, sportu, turystyki i rekreacji.

Zadania, którymi mogą być zainteresowane spółdzielnie socjalne to działania na rzecz osób niepełnosprawnych, promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych lub zagrożonych zwolnieniem, działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, działania edukacyjne i kulturalne.

Działalność ta finansowana jest z nadwyżki bilansowej, która nie może być podzielona między członków spółdzielni. Zysk spółdzielni przeznaczony jest na realizację celów społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni, fundusz inwestycyjny i zwiększenie funduszu zasobowego.

Spółdzielnia socjalna, działając na otwartym rynku pracy, a więc w warunkach ekonomicznej konkurencji, podlega tym samym zasadom, co firmy komercyjne: musi pozyskać i utrzymać odbiorców swoich towarów lub usług, zapewnić sobie zyski i utrzymać płynność finansową.

Rodzaj działalności i sposób jej prowadzenia przekłada się na kondycję finansową spółdzielni socjalnej. O ile efekty społeczne jej funkcjonowania są szybko zauważalne, to efekty ekonomiczne, przekładające się na wynik finansowy, przedstawiają się dużo gorzej. Większość spółdzielni swój budżet konstruuje w oparciu o dwa źródła: dotacje, pożyczki, poręczenia, refundacje, czyli środki niezwiązane bezpośrednio z działaniami rynkowymi oraz środki uzyskane z działalności biznesowej, komercyjnej.

Rozdział 2

ZAŁOŻENIE SPÓŁDZIELNI SOCJLANEJ

2.1. Etapy zakładania spółdzielni socjalnej

Etap I - statut

Osoby, które zamierzają utworzyć spółdzielnię socjalną muszą mieć pomysł na działalność gospodarczą. To najważniejszy moment na etapie powstawania spółdzielni, ponieważ od właściwego wyboru rodzaju produkcji czy usług zależy przyszłość spółdzielni i jej członków.

Jeśli zostaną spełnione dwa podstawowe warunki konieczne do założenia spółdzielni, czyli zbierze się grupa minimum 5 osób, które chcą powołać spółdzielnię socjalną i będą

miały pomysł na działalność, wówczas powinien powstać dokument określający cele i zasady funkcjonowania tworzonej spółdzielni – **statut**, który musi być zatwierdzony na Walnym Zgromadzeniu.

Statut spółdzielni musi zawierać niezbędne elementy, takie jak:

- **nazwa spółdzielni zawierająca oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”** i podaniem jej siedziby,
- **przedmiot działalności spółdzielni** oraz czas trwania spółdzielni jeżeli założono ją na czas określony,
- **teren działania** (obszar w obrębie, którego spółdzielcy mają zamiar sprzedawać towary lub usługi) i siedziba,
- **prawa, obowiązki i zasady przyjmowania, wykreślenia czy wykluczania członków spółdzielni socjalnej,**
- **zasady wyboru, odwoływania oraz kompetencje władz spółdzielni socjalnej,**
- **zasady wprowadzania zmian w statucie,**
- **sposób podziału, połączenia się, a także likwidacji spółdzielni socjalnej,**
- **zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) oraz pokrywania strat,**
- **wysokość wpisowego, wysokość i ilość udziałów**, które członek zobowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki braku wniesienia udziału w terminie.

Spółdzielnie socjalne rejestruje się w Krajowym Rejestrze Sądowym na takich samych zasadach jak wszystkie spółdzielnie. Są natomiast zwolnione z opłaty za rejestrację i ogłoszenie wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, a także od wniosków o zmiany wpisu.

Etap II – Walne Zgromadzenie członków spółdzielni

Osoby zamierzające założyć spółdzielnię socjalną organizują zebranie założycielskie, na którym:

- sporządzają listę obecności zebrania założycielskiego,
- podejmują uchwałę o powołaniu spółdzielni socjalnej,
- uchwalają statut spółdzielni socjalnej, potwierdzając jego przyjęcie przez złożenie pod nim swoich podpisów i podejmując uchwałę o jego przyjęciu,
- dokonują wyboru organów spółdzielni,

- podejmują uchwałę o powołaniu zarządu, sporządzają listę członków założycieli spółdzielni socjalnej (najlepiej wszystkie rubryki na liście wypełnić własnoręcznie),
- sporządzają protokół z zebrania założycielskiego.

Etap III – rejestracja spółdzielni socjalnej

Spółdzielnię socjalną należy zarejestrować w Krajowym Rejestrze Sądowym w rejestrze przedsiębiorców. Oddziały KRS znajdują się we wszystkich miastach wojewódzkich. Zarząd, który jest odpowiedzialny za rejestrację spółdzielni, składa dokumenty rejestracyjne w KRS właściwym ze względu na siedzibę spółdzielni socjalnej. Wniosek o rejestrację spółdzielni socjalnej zarząd spółdzielni składa na odpowiednich formularzach, do których należy dołączyć wskazane załączniki i niezbędne dokumenty. Formularze wraz z załącznikami dostępne są bezpośrednio w KRS. Można je także pobrać ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości www.ms.gov.pl. Wszystkie formularze i załączniki powinny być wypełnione czytelnie (odręcznie lub komputerowo), należy je podpisać przez wszystkich członków zarządu spółdzielni.

Formularze niezbędne do zarejestrowania spółdzielni socjalnej:

- **KRS-W5** – wniosek o rejestrację podmiotu w rejestrze przedsiębiorców, do którego należy załączyć:
 - a) zatwierdzony statut spółdzielni,
 - b) protokół potwierdzający wybór zarządu i rady nadzorczej,
 - c) wzory podpisów (potwierdzone notarialnie),
 - d) zaświadczenie potwierdzające, że założyciel jest osobą, o której mowa w ustawie o spółdzielniach socjalnych,
- **KRS-WK** – organy podmiotu / wspólnicy uprawnieni do reprezentowania spółki – załącznik do wniosku o rejestrację lub o zmianę danych podmiotu w rejestrze przedsiębiorców lub rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej
- **KRS-WM** – zmiana – przedmiot działalności – załącznik do wniosku o zmianę danych w rejestrze przedsiębiorców,
- **KRS-Z30** – sprawozdania finansowe i inne dokumenty.

Po zakończeniu roku obrachunkowego istnieje obowiązek złożenia do Krajowego Rejestru Sądowego sprawozdania finansowego.

Spółdzielnia socjalna nie płaci za rejestrację w Krajowym Rejestrze Sądowym ani za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Członkowie zarządu muszą, w ciągu 7 dni od dnia zamknięcia zebrania założycielskiego, złożyć we właściwym z uwagi na miejsce siedziby Krajowym Rejestrze Sądowym, wniosek o rejestrację wraz z wymaganymi dokumentami – art. 22 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.). W KRS składane są zazwyczaj oryginały dokumentów. Jeśli przedstawiamy kopie – muszą być one poświadczane notarialnie. Wszystkie wymagane, prawidłowo wypełnione dokumenty można złożyć w biurze podawczym KRS lub przesłać listem poleconym. Niezależnie od formy złożenia dokumentów powinniśmy otrzymać dokument potwierdzający ten fakt (w przypadku złożenia osobiście – pieczętka biura podawczego na kopii wniosku; w przypadku wysyłki – potwierdzenie odbioru).

Zgodnie z art. 20 a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, sąd rejestrowy na rozpatrzenie wniosku ma 14 dni od daty jego złożenia/wpłynięcia. Po dokonaniu rejestracji sąd rejestrowy przysyła listem poleconym na podany adres korespondencyjny informację o zarejestrowaniu spółdzielni socjalnej. Wraz z w/w informacją otrzymujemy odpis, który zawiera dane o numerze KRS, pod jakim podmiot został wpisany do rejestru oraz dane identyfikujące spółdzielnię (m.in. adres, skład osobowy zarządu, informacje o rodzajach prowadzonej działalności gospodarczej). Dokument ten jest niezbędny do uzyskania numeru REGON, NIP i założenia konta bankowego spółdzielni.

Sąd rejestrowy ma prawo do odmowy zarejestrowania spółdzielni. Dzieje się tak w momencie, kiedy spółdzielnia nie spełnia wymaganych warunków, np. niezgodność z obowiązującym prawem statutu, formularze są nieprawidłowo wypełnione, nie są złożone wszystkie wymagane dokumenty czy podpisy.

Spółdzielnia nabywa osobowość prawną dopiero w momencie rejestracji, a nie jej powołania. To samo odnosi się do kwestii rozpoczęcia działalności gospodarczej. Jeśli spółdzielcy chcą zarejestrować spółdzielnię, a nie zamierzają od razu rozpoczynać działalność gospodarczą, powinni podjąć odpowiednią uchwałę o terminie rozpoczęcia działalności. Spółdzielnia ma na to 12 miesięcy od daty rejestracji w KRS.

Etap IV – po rejestracji w KRS

Spółdzielnie socjalne są osobami prawnymi działającymi jako przedsiębiorcy i podlegają takim samym przepisom, jak inni przedsiębiorcy. W związku z tym,

po zarejestrowaniu spółdzielni w KRS, o ile sąd rejestrowy nie działa w systemie tzw. „jednego okienka”, spółdzielnia musi dopełnić jeszcze innych formalności, które pozwolą jej na prawidłowe funkcjonowanie.

Instytucje, które należy odwiedzić to:

- **urząd statystyczny** – przed rozpoczęciem działalności gospodarczej, spółdzielnia socjalna musi uzyskać statystyczny numer identyfikacyjny w systemie identyfikacji podmiotów gospodarki narodowej – REGON, który uzyskuje we właściwym terytorialnie wojewódzkim urzędzie statystycznym. Aby uzyskać REGON należy mieć przy sobie oryginał i kopię zaświadczenia o wpisie do Krajowego Rejestru Sądowego oraz wypełnić wniosek RG-1.
- **urząd skarbowy** – osoby uprawnione do reprezentacji spółdzielni socjalnej muszą również złożyć wniosek o rejestrację w urzędzie skarbowym właściwym dla adresu siedziby spółdzielni w celu uzyskania numeru identyfikacji podatkowej – NIP. Rozpoczynając działalność spółdzielnia musi też rozstrzygnąć, czy opłaca jej się być płatnikiem podatku VAT. Jeżeli uzna, że tak to musi wypełnić i złożyć zgłoszenie rejestracyjne w zakresie podatku od towarów i usług VAT-R. Zgłoszenie to należy złożyć przed dniem wykonania pierwszej czynności podlegającej opodatkowaniu.
- **zakład usługowy** - pieczęć firmowa i oznaczenie siedziby firmy – pieczęć powinna zawierać pełną nazwę spółdzielni socjalnej oraz adres jej siedziby; wskazane jest, aby na pieczęci umieścić również numery NIP i REGON,
- **bank** - rachunek bankowy – założenie konta w banku jest niezbędne przy procedurze załatwiania formalności rejestracyjnych w urzędach. Założenie rachunku bankowego jest bowiem dla przedsiębiorców obowiązkowe.
- **Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Państwowa Inspekcja Pracy, Sanepid**. Każdy podmiot gospodarczy zatrudniający pracowników, a więc i spółdzielnia, zobowiązany jest do zarejestrowania się w oddziale Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwym dla adresu swojej siedziby w ciągu 7 dni od dnia zatrudnienia pracowników, a także powinien być zgłoszony w Państwowej Inspekcji Pracy oraz Terenowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej (Sanepid) – w sytuacji niektórych form działalności uzyskanie pozwoleń z Sanepidu jest konieczne – np. przed uruchomieniem placówki gastronomicznej.

Jeśli spółdzielnia socjalna w ciągu roku od dnia zarejestrowania nie podejmie działalności gospodarczej zostaje ona wykreślona z KRS – bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego zgodnie z art. 115 ustawy Prawo Spółdzielcze (Dz. U. z 2003 nr 188, poz. 1848 z późn. zm.).

Rozdział 3

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ

W funkcjonowaniu każdego przedsiębiorstwa niezmiernie ważna jest kwestia pozyskania źródeł finansowania działalności gospodarczej (zapewnienie środków na zatrudnienie pracowników, zakup sprzętu i maszyn, kupno lub wynajem lokalu). Jest to szczególnie istotne na początku istnienia przedsiębiorstwa, kiedy firma nie ma jeszcze stałych odbiorców usług czy produktów, nie ma wyrobionej i ugruntowanej marki i pozycji na rynku. O pomoc finansową ze środków publicznych spółdzielnie socjalne mogą się starać na kilku płaszczyznach: jako dotacje bezzwrotne, wniesienie wkładu do spółdzielni, zwolnienia podatkowe, zwolnienia z opłat sądowych, czy zatrudnienie wspierane.

Jednorazowa dotacja na utworzenie spółdzielni socjalnej z Funduszu Pracy

Powiatowe urzędy pracy mogą przyznać osobie bezrobotnej jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych w wysokości nie wyższej niż 4-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka spółdzielni oraz 3-krotne przeciętne wynagrodzenie na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. W tym celu należy skontaktować się z powiatowym urzędem pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. Zasady przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej regulują:

- art. 46 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149, z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2012 r., poz. 457).

Bezrobotny, aby uzyskać wsparcie z Funduszu Pracy, jest zobowiązany do złożenia wniosku o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej. Urząd

na podstawie informacji zawartych we wniosku dokonuje oceny planowanej działalności w aspekcie możliwości jej uruchomienia i prowadzenia jej co najmniej przez 12 miesięcy.

Bezrobotni, zamierzający założyć spółdzielnię socjalną i ubiegający się o jednorazowe środki na jej uruchomienie, mogą złożyć wspólny wniosek zawierający: kwotę wnioskowanych środków, szczegółową specyfikację wydatków oraz proponowaną formę zabezpieczenia środków.

Do wniosku konieczne jest dołączenie oświadczeń o:

- korzystaniu lub nieskorzystaniu z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
- wysokości uzyskanej pomocy de minimis w okresie ostatnich 3 lat przed złożeniem wniosku,
- nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku,
- wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem,
- niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu,
- niezłożeniu wniosku do innego starosty o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub środków na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Dofinansowanie udzielane jest na zakup nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia i oprogramowania komputerowego, niezbędnego do prowadzenia firmy. Z uzyskanej dotacji nie można pokryć wydatków i kosztów związanych z prowadzeniem działalności (opłacenie składek ZUS, podatków, wynajem lokalu, raty i odsetki od udzielnych pożyczek, itp.).

Pomoc na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

Osoby niepełnosprawne, zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne albo poszukujące pracy (art. 12a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.), mogą otrzymać ze środków PFRON pomoc na wniesienie wkładu do istniejącej już spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż 15-krotność przeciętnego wynagrodzenia.

Zwolnienia podatkowe

Spółdzielnia socjalna może skorzystać ze zwolnienia z podatku od osób prywatnych (CIT). Zwolnienie obejmuje część nadwyżki bilansowej, która została wydana przez spółdzielnię w danym roku podatkowym na działalność związaną z reintegracją społeczną i zawodową.

Zatrudnienie wspierane

Spółdzielnie socjalne są zobowiązane do ponoszenia wszelkich kosztów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, w tym kosztów zatrudniania pracowników. Mogą jednak skorzystać z zatrudnienia wspieranego (art. 15b – 16 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. zatrudnieniu socjalnym Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.).

Na podstawie umowy pomiędzy spółdzielnią socjalną a starostą może ona uzyskać kwartalną refundację części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe społeczne w pełnej wysokości przez okres 24 miesiące od dnia zatrudnienia oraz 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Refundacja ta pochodzi ze środków Funduszu Pracy i dotyczy wszystkich członków założycieli spółdzielni socjalnej wymienionych w art. 4 ust. 1 (art. 12 pkt 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.).

Zwolnienie z opłat sądowych

Spółdzielnie socjalne rejestruje się w Krajowym Rejestrze Sądowym na takich samych zasadach jak wszystkie spółdzielnie. Są natomiast zwolnione z opłaty za rejestrację i ogłoszenie wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, a także od wniosków o zmiany wpisu.

Rozdział 4

DOBRE PRAKTYKI

Od 2005 roku zaczęło powstawać wiele spółdzielni socjalnych, z których część z powodzeniem działa do dzisiaj. Do powstania, utrzymania i sukcesu tej formy działalności gospodarczej przyczynili się nie tylko jej założyciele, ale również samorządy lokalne, partnerzy społeczni oraz elastyczność działania (zmiana profilu działalności dostosowana do pór roku).

W 2005 roku powstała jedna z pierwszych spółdzielni socjalnych w Polsce, Spółdzielnia Socjalna Usługowo – Handlowo – Produkcyjna w Byczynie. Spółdzielnia świadczy usługi budowlano – remontowe. Członkami – założycielami spółdzielni zostało 15 osób długotrwale bezrobotnych i w wieku przedemerytalnym. W początkowym okresie działalność spółdzielni wspierał Burmistrz, który pomógł założycielom w uzyskaniu poręczenia dotacji z Powiatowego Urzędu Pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Reklamę spółdzielni zapewnił Urząd Gminy, który na swojej stronie internetowej zamieścił informacje o usługach Spółdzielni. Dodatkowo Urząd Miasta wspólnie z marszałkiem województwa opolskiego utworzyli Ośrodek Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej, który wspiera spółdzielnię finansowo, prowadzi doradztwo księgowo i prawne.

Na wsparcie samorządu mogła liczyć też Spółdzielnia Socjalna „Szron” z Wyszkowa, którą w 2007 roku założyło osiem osób długotrwale bezrobotnych i niepełnosprawnych. Spółdzielnia świadczy usługi budowlane, ogrodnicze, biurowe, opiekuńcze, pielęgnacyjne oraz monitoring wizyjny. Burmistrz udostępnił bezpłatnie lokal na okres roku, władze miasta zapewniły pierwsze zlecenia.

W 2006 roku powstała spółdzielnia Soc – Bud w Szydłowcu, zarejestrowana w 2007 r. W inicjowaniu założenia spółdzielni, a następnie w rekrutacji członków uczestniczył Powiatowy Urząd Pracy w Szydłowcu. Założycieli wspierała także Spółdzielnia Inwalidów w Szydłowcu oraz samorząd lokalny. Pierwsze zlecenie Spółdzielnia dostała od Urzędu Gminy. Spółdzielnia zajmuje się pracami remontowo – budowlanymi i wykończeniowymi. Członkowie spółdzielni to wyłącznie osoby niepełnosprawne, głównie z dysfunkcjami ruchu. Obecnie spółdzielnia liczy 6 osób. Na rozpoczęcie działalności członkowie spółdzielni otrzymali grant z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Fundusze z grantu i Urzędu Pracy pozwoliły spółdzielni na zakup samochodu dostawczego, dzięki temu dojazd do klientów jest znacznie ułatwiony.

Spółdzielnia Socjalna Osób Niepełnosprawnych „PANACEUM”, z siedzibą w Radomiu, powstała w listopadzie 2007 r. Rejestrację w KRS uzyskała w styczniu 2008 r. Spółdzielnię założyło 12 osób niepełnosprawnych. Środki na rozpoczęcie działalności pozyskano z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Przeznaczono je na wynajęcie hali do uprawy roślin, rozpoczęcie produkcji oraz zakup samochodu. Profil działalności spółdzielni to zielarstwo, w ramach której hodowane są i przetwarzane grzyby lecznicze. W zakresie hodowli spółdzielnia współpracuje z polską placówką naukową zajmującą się podobną działalnością. Prowadzi także własną hodowlę tych grzybów i na ich bazie rozpoczęła produkcję herbat, mających działanie profilaktyczne dla zdrowia.

Obecnie w Polsce funkcjonuje 1307 spółdzielni socjalnych (stan na 5 maja 2015 r.) Liczba ich dynamicznie rośnie – w 2009 r. było ich 127, pod koniec 2010 r. – 287, 2011 – 425, w 2012 – 615, 2013 - 936¹. Spółdzielnie zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, które uczą się funkcjonowania na rynku pracy w nowym charakterze – przedsiębiorcy, który jest odpowiedzialny za własną firmę. Przeprowadzone w 2012 r. przez Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych badanie na temat funkcjonowania spółdzielni socjalnych pokazało, że główną grupą, spośród której rekrutują się założyciele spółdzielni socjalnych, są osoby bezrobotne (83%). Wiele spółdzielni ma też wśród członków założycieli osoby niepełnosprawne (38,4%). Nie ma natomiast między nimi osób zwalnianych z zakładów karnych, osób uzależnionych, czy uchodźców. Dominują spółdzielnie małe, liczące od pięciu do dziewięciu członków. Zaledwie 10% ma powyżej dziewięciu członków. Spółdzielnie zajmują się przede wszystkim świadczeniem usług, jedynie 14% zajmuje się produkcją. Głównym obszarem działalności są usługi z zakresu dom i ogród (43%), np. porządki, utrzymanie i konserwacja terenów zielonych, odśnieżanie, pranie, serwis sprzętu RTV/AGD, usługi florystyczne, projektowanie domów i ogrodów. Kolejnym obszarem działalności jest budownictwo (33,3%), np. usługi konserwatorskie, hydrauliczne, remontowe, malarskie, stolarskie. Trzecim obszarem jest gastronomia - 27,9% spółdzielni zajmuje się prowadzeniem lokali gastronomicznych, organizacją przyjęć, cateringiem itp.

¹ Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2012–2013, druk nr 3166, Sejm RP, str. 29.

PODSUMOWANIE

Idea spółdzielni socjalnych, a zatem koncepcja ekonomii społecznej jest warta rozpowszechniania ze względu na cele, które realizuje. Model spółdzielczości socjalnej realizuje cele walki z wykluczeniem społecznym. Jest istotnym komponentem gospodarki, który nie tylko spełnia ważną rolę gospodarczą, ale także wiele funkcji społecznych, między innymi poprzez tworzenie stabilnych i bezpiecznych miejsc pracy oraz zintegrowanego środowiska społeczno – kulturowego, rozwijającego się wokół spółdzielni. Zasady, na których opiera się spółdzielczość, wzajemna pomoc, zaspakajanie potrzeb członków, aktywne uczestnictwo, a także współpraca, ułatwiają zaistnienie na rynku pracy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Dzięki spółdzielniom socjalnym, osoby bezrobotne, bezdomne, uzależnione, chore psychicznie, uchodźcy czy niepełnosprawni, znajdują miejsce, w którym dostają wzmocnienie społeczne, stają się członkami grupy, która współpracując dąży do osiągnięcia celów ekonomicznych. Z ludzi dotychczas niezaradnych, pozbawionych szans na sukces na rynku pracy, stają się ludźmi kreatywnymi i aktywnymi.

Przy założeniu ekonomii społecznej, że ludzie chcą i potrafią współpracować na rzecz wspólnego dobra oraz że ważne wartości społeczne można realizować poprzez uczestnictwo w rynku pracy, należy tworzyć sprzyjające warunki do powstawania jeszcze większej ilości m.in. spółdzielni socjalnych. W tym celu należy promować ideę przedsiębiorstw, dla których nadrzędnym rezultatem działania jest tworzenie korzyści społecznych i gospodarczych.

Przepisy prawne tworzenia i funkcjonowania spółdzielni socjalnych w Polsce:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.),

- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 672)
- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie dokonywania z Funduszu Pracy refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2012 r., poz. 457),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz. U. z 2012 r., poz.456),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego (Dz. U. Nr 149, poz. 1051).

Opracowano na podstawie:

1. Poradnik skierowany do osób prowadzących lub planujących założenie działalności gospodarczej na zasadach opartych na ekonomii społecznej oraz pracowników tych instytucji z województwa mazowieckiego. Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi. Łódź 2012
2. Jak założyć spółdzielnię socjalną, Beata Kwiatkowska, Monika Chrzczonowicz, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2007
3. Spółdzielnie socjalne, Jolanta Koral, Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych, Warszawa 2008
4. Model ekonomii społecznej regionu radomskiego w warunkach bezrobocia strukturalnego, Bożena Grzybowska, Monika Makowiecka, Katarzyna Markowska, Anna Sienicka, Wojciech Jagielski, Janusz Wojcieszek – Łyś, Stowarzyszenie „Radomskie Centrum Przedsiębiorczości”, Radom 2009
5. Przedsiębiorstwo społeczne w działaniu, Zofia Orłowska i Tomasz Schimanek (red), WYG International Sp. z o.o., Warszawa 2009
6. Spółdzielnie socjalne i przedsiębiorstwa społeczne w regionie radomskim
7. Informacja zamieszczona w Internecie z posiedzenia sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny z marca 2012 roku

8. Jak założyć spółdzielnię socjalną..., Remigiusz Dobkowski, Dariusz Węgiński, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości Lokalnej WAMA-COOP, Olsztyn 2012